

Standardoplæg til lokalafdelinger og lokalgrupper i SUF og Enhedslisten

Find dette manuskript og powerpoint elektronisk på

www.socialistiskungdomsfront.dk/krise

eller

www.enhedslisten.dk/krise

Indledning

(Slide nr. 1)

Verden er i krise. Både en økonomisk krise og en klimakrise. Dette oplæg er beregnet til at fortælle om baggrunden for og årsagen til økonomiske krise, og forhåbentlig starte en debat.

(Slide nr. 2)

Der er to ting, som er særlig relevante at diskutere i Enhedslisten og SUF.

- 1) Hvad er vores fælles analyse egentlig? Og
- 2) Hvordan "bruger vi" analysen af krisen i vores græsrodsarbejde?

Dette oplæg har tre dele: Krisens årsager, krisens konsekvenser og hvad de andre partiers løsninger har været, og hvad vores alternativer er.

Der kan være mange uenigheder i Enhedslisten og SUF. Økonomiske analyser har aldrig været diskuteret til bunds. Men diskussionen er formålet med dette oplæg.

(Slide nr. 3)

Krisens årsager

Vi er dog alle enige i én ting: Krisen bunder i det kapitalistiske system. Det er systemet, der er problemet. Derfor starter vi med en hurtig introduktion til den marxistiske analyse af det kapitalistiske system – dvs. de strukturelle årsager, og fortsætter så med at tale om, hvad der har udløst den eksisterende krise.

1) Det kapitalistiske system – strukturelle årsager

Det kapitalistiske system har behov for profitskabelse. I den forstand at der er behov for hele tiden at skabe merværdi.

Merværdi er meget basalt sagt forskellen på udgifter til løn og produktion, og hvad man kan sælge det producerede for på markedet. Når en ting bliver produceret, skaber arbejderne/lønmodtageren altså mere værdi end han får i løn, og på den måde kan ejeren tjene penge. Kapitalisten/ejeren tjener altså på andre, og systemet er derfor bygget på udbytning.

(Slide nr. 4)

Men man skal kunne afsætte produkterne også, og det kan man ikke, når arbejderne ikke har penge til at købe, hvad der bliver produceret – produkterne er jo samlet set dyrere, end hvad arbejderne har at købe for, fordi der skabes merværdi. Og så opstår en **overproduktionskrise**. Sådanne kriser er uundgåelige i det kapitalistiske system.

Man kan udskyde en overproduktionskrise ved at investere overskud fra produktionsvirksomhed i den finansielle sektor, hvor bankerne således kan udlåne overskuddet til andre virksomheder eller forbrugere. Når man gør det, **holder man købekraften kunstigt i live**, fordi lånene kan blive brugt på forbrug (enten i produktionen eller i husholdningerne). Men udlån af penge skaber ikke merværdi, fordi der ikke bliver produceret noget.

(Slide nr. 5)

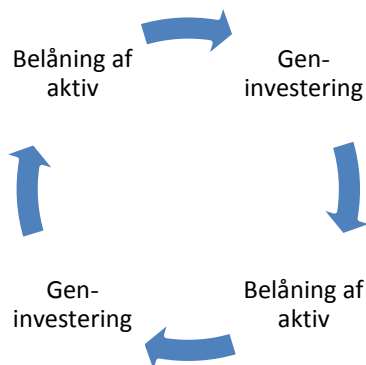
2) En økonomisk boble i den finansielle sektor – udløsende årsager

Den nuværende krise er blevet udløst af en boble i den finansielle sektor. Lad os se på, hvordan det skete.

Siden 1980'erne er lovgivningen omkring finansiell spekulation blevet kraftigt lempet i stort set hele den vestlige verden. Derfor blev det muligt i langt højere grad at investere overskuddet fra produktionsvirksomhed i finansielle produkter, fx aktier og obligationer, og lettere for banker at låne ud.

Man kan skabe en fiktiv værdi på områder med inflation, fx det danske boligmarked. Her bliver værdien af aktiver – altså fx ejerboliger – ”talt i vejret” via overinvestering, og man bruger således flere penge på aktiverne (fx ejerboligerne) end de egentlig er værd – men det betyder, at man kan belåne aktivet, og dermed geninvestere. Og det skaber en såkaldt boble.

Inflation/overinvestering = boble

Et eksempel er altså overinvesteringen i det danske boligmarked.

(Slide nr. 6)

For at undgå at boblen brister, må der investeres overskud fra produktionsvirksomhederne i den finansielle sektor. Men når der intet overskud er fra produktionsvirksomhederne, har man intet reelt at udlåne, intet reelt at geninvestere. Problemet har konkret været, at bankerne har udlånt alligevel – uden dækning i indskuddet – for at få del i profitten. Faktisk siger de kloge, at der i 2008 var en forskel på 200-500 milliarder kr. på bankernes ind- og udlån. Bankerne ville altså så gerne have del i ”festen”, at de lånte ekstremt mange flere penge ud, end de egentlig selv havde.

Boligmarkedet i USA brast i 2008, fordi sub-prime banker havde givet lån, som de almindelige mennesker ikke kunne betale tilbage, og disse banker gik derfor konkurs. Derfor begyndte bankerne over hele verden at tilbagekalde deres lån til hinanden – lån de havde taget uden dækning, fordi deres udlån var langt højere end deres indlån, som vi talte om. Og i sidste ende betyder det, at de enten selv skal betale regningerne, skal tilbagekalde lånet hos hr. og fru Hansen, eller have hjælp af staten via bankpakker.

Bank 1 → Bank 2 → Bank 3 (fx Roskilde Bank) → Hr. Hansen

Den udløsende årsag til den nuværende krise findes altså ikke i dårlig dømmekraft, men i jagten på profit baseret på "fiktiv værdi". For det første blev krisen dybere fordi finanssektoren blev dereguleret og dermed en kredit-boble pustet op. Ansvaret for krisens dybde ligger altså hos socialdemokratiske og borgerlige regeringer, der siden 1980'erne har dereguleret finansmarkederne. Man droppede styring af finanssektoren, og satte sin lid til det frie marked.

3) Konklusion:

Den nuværende krise er altså resultatet af en overproduktionskrise i det kapitalistiske system. Krisen er blevet så alvorlig fordi borgerlige og socialdemokratiske regeringer siden 1980'erne har forsøgt at "udskyde" krisens gennemslag ved at deregulere finansmarkedet og lade virksomheder investere deres overskud i "kunstig værdi" – altså i finansielle produkter frem for produktionsvirksomhed. De udløsende årsager til den strukturelle krise var således at boligboblen brast, der medførte et sammenbrud i den oppustede finansielle sektor.

Man skal huske, at man altså kun kan skabe merværdi i produktionsvirksomhed, fordi mennesker ligger deres arbejdskraft deri, men ikke får værdien i løn. Åbningen af det finansielle marked skabte altså grobund for at holde økonomien kunstigt i live, selvom der ikke blev skabt reelle værdier.

Men krisens årsag går dybere end den finansielle sektor. Den strukturelle årsag findes ikke i denne kredit-boble, men i systemets behov for merværdi – dvs. skabelse af profit. Derfor kan vi skelne mellem strukturelle og udløsende årsager.

(Slide nr. 7)

Krisens konsekvenser

Man kan snakke om konsekvenser af krisen på flere niveauer – overordnet og konkret:

a) Overordnet; kraftig økonomisk nedtur og jagten på profit

Overordnet er konsekvensen af "den sprængte boble", at hele verden bliver ramt af økonomisk tilbagegang, men jagten på profit fortsætter uagtet, fordi det simpelthen er grundlaget for det eksisterende økonomiske system.

Og i jagten på profit bliver folk fyret, arbejdspladser udflyttet til "billigere lande" eller ansatte bliver sat til at løbe hurtigere. Konsekvensen af sådanne tiltag er umiddelbar – købekraften generelt set forringes tilsvarende, fordi der samlet set er færre penge til at købe varer for. Behovet for at øge købekraften er systembundet, og derfor siger Lars Løkke og de borgerlige økonomer også hele tiden, at det bedste vi kan gøre, er at købe ting. Og det er fx også derfor, at den tvungne pensionsopsparing er blevet frigivet – vi skal købe for mere, end vi har, for at kapitalisterne fortsat kan sælge deres varer og tjene profit.

b) Konkret; kollaps af friværdi og tvangsauktioner

Fordi almindelige danske boligejere blev trukket med ind i den finansielle boble på boligmarkedet, er det netop menneskers hjem, der er på spil for tiden. Rigtig mange mennesker har lånt enorme summer til at købe bolig eller til at opretholde et tidssvarende forbrug. Man kan næsten sige, at de har lånt i en ikke-eksisterende friværdi, og derfor er rigtig mange mennesker stavnsbundet, og tvangsauktionerne mere end fordoblet på et år.

Og jo mere arbejdsløsheden stiger, jo flere tvangsauktioner vil vi også se.

c) Konkret; stigende arbejdsløshed

Samtidig stiger arbejdsløsheden helt vildt. Den er nu blevet mere fordoblet på halvandet år, og er stadig støt stigende. Fordi virksomhederne vil bevare en profit, må de enten fyre eller flytte hen, hvor arbejdskraften er billigere. De kan blive ved med at tjene på kort sigt, men det er almindelige mennesker på gulvet, der ender uden indtægt.

d) Konkret; Lønpres

Et alternativ til at undgå tab af profit, som er meget anvendt af virksomhederne, er at trykke lønnen ned. Virksomheder med dårlig økonomi giver ansatte et ultimatum; "gå ned i løn eller risikér at blive fyret". Vi ser de samme tendenser i disse tider op til de private overenskomstforhandlinger. Senest har en pressemedarbejder for Carlsberg udtalt, at de ansatte ikke skal forvente nogen lønstigninger overhovedet. Med inflationen betyder det, at de ifølge ham skal forvente en reallønsnedgang¹. Og vi kan formentlig også forvente de samme ved de næste offentlige overenskomster; en såkaldt nul-løsning.

(Slide nr. 8)

Hvad byder man arbejdsløse?

Forholdene for de arbejdsløse er formentlig bedst opsummeret i hårde tal:

- 1) det er svært at optjene dagpengereguleringen – beskæftigelse i 52 uger de sidste tre år + medlemskab af a-kasse i et år
- 2) Dagpengesatsen er 703 kr. om dagen - det svarer til 3.515 kr. om ugen (før skat) Groft udregnet ca. 8500 kr. om måneden.
- 3) Kontanthjælp, max 11.904 kr. – ca.7000 kr. om måneden, hvis du er enlig forsøger. Har din ægtefælle indkomst, kan du intet få – det er den såkaldte ægtefælleafhængighed.

Til sammenligning har selv EU fastsat en fattigdomsgrænse på ca. 8000 kr./måneden.

Men udover de hårde tal er det sociale system også indrettet primært efter en grundlæggende tanke om, at det er de arbejdsløses egen skyld, at de ikke har arbejde. Mistænkeliggørelse, urimelige krav om antal ansøgninger, aktivering osv. er kun eksempler.

Hvad byder man gældsramte?

Gældsramte har meget få muligheder for offentlig hjælp.

- 1) Især når mindre enmands-virksomheder går konkurs ender gælden hos ejeren. Omvendt har større virksomheder ofte større muligheder for omrokering, så de kan undgå konkurs, eller har virksomhedsstrukturer med begrænset ansvar, så det i sidste ende er kreditorerne, der ender med regningen.
- 2) Familier, der ender i en gældsspiral, har ikke specielt store muligheder for gældssanering. Der er som udgangspunkt ikke mulighed for at få offentlig hjælp til at undgå en tvangsauktion eller til at komme ud af et alt for stort lån. Giver tvangsauktionen ikke penge nok til at dække lånet, skylder man stadig pengene væk. De bliver altså ekstremt hårdt

¹ Se fx politiken.dk den 22. januar 2010 (<http://politiken.dk/erhverv/article885433.ece>). Eksemplet kan selvfølgelig erstattes, hvis det ikke længere er aktuelt.

ramt, fordi boligboblen har nødvendiggjort store lån, finansieret gennem flex-lån og afdragsfrie lån, som altså ikke har dækning i værdien af deres bolig. I bedste tilfælde ender mange med at blive stavnsbundet, fordi et boligsalg ikke kan dække gælden.

(Slide nr. 9)

Hvad er løsningerne?

Ikke overraskende er der stor forskel på de løsninger, der bliver præsenteret af de politiske partier. En hurtig gennemgang af nogle eksempler på løsninger fra de politiske partier, viser ikke kun forskellen konkret, men også forskellen på de politiske grundlæggende ideologier:

Venstre og Konservative

Som det blev nævnt tidligere, sætter den borgerlige regering sin lid til det frie marked, hvor den stærkeste overlever. De er fokuseret på profitten, både da de skulle undgå en lavkonjunktur og frigav det finansielle marked i 1980'erne, og når de præsenterer løsninger nu. De forsøger primært at redde systemet som sådan via at pumpe penge ind i den private sektor – hvilket er bemærkelsesværdigt siden de jo mener, at det frie marked kan klare sig selv.

Det kan man se ved de vedtagne initiativer:

- Bankpakkerne, som har stillet garantier og lån til rådighed for bankerne, primært på bankernes præmisser. Der er tale om en udgift på mindst 10 milliarder kroner til Roskilde Bank alene – hertil skal lægges endnu uopgjorte tab fra andre banker fx den nu hedengangne EHB bank. Pengene stammer fra statskassen, og koster velfærd for arbejderbefolkningen.
- Skattelettelser generelt, men primært til de højeste lønninger i håbet om, at det er her det højeste forbrug kan komme fra. I fx skattereformen gives op til 30 procentpoint i skattelettelser på aktie- og obligationsindkomst. Og en gennemsnitlig LO'er skal betale mere i skat.
- Erhvervspakker, som har givet billige lån og momsrestancer til erhvervslivet. De to pakker, der er givet, vil koste mindst 1,4 mia. til 4 mia. kroner.

Det er i den forbindelse vigtigt at pointere, at både Dansk Folkeparti og Radikale, har stemt for alle forslagene. Socialdemokratiet og SF har stemt for alle forslagene undtagen Bankpakke II og skattereformen.

Socialdemokratiet og SF

Socialdemokratiet og SF har stemt for alle regeringens forslag undtagen Bankpakke II og skattereformen. De har samtidig afvist at stemme for Enhedslistens forslag om højere dagpenge. Det eneste forslag, der direkte gavner almindelige lønmodtagere i samfundet, er forslaget om en millionærskat, som skulle pålægge 6 % mere i skat på indkomster over 1 mio. kr. pr. år.

Radikale

De Radikale har også stemt for alt ovennævnte. Derudover har de foreslået yderligere forringelser for almindelige mennesker, bl.a. afskaffelse af efterlønnen og nedsættelse af dagpengeperioden fra 4 år til 2 år. Det ville betyde, at man allerede efter to års arbejdsløshed ikke længere kan få dagpenge, men må nøjes med kontanthjælp.

(Slide nr. 10)

Hvad vil Enhedslisten og SUF?

- 1) Konkret forbedrede forhold for arbejdsløse – dagpenge på 90 % af den tidligere indkomst, men max. 30.000 kr. om måneden, samt markant forøgelse af kontanthjælpen
- 2) Styring af kapitalmarkedet og finanssektoren
- 3) Nationalisering af virksomheder, der kan omdannes til miljømæssigt bæredygtige produktion og presse kapitalistisk profitjagt ud af strategisk vigtige sektorer.
- 4) Suppleret af massive investeringer i offentlige anlægsbyggerier og klima-jobs
- 5) Indlicitering og kommunale investeringer
- 6) Stop for skattestoppet og indførelse progressiv kommuneskat
- 7) Nationalisering af lukkede og udflyttende virksomheder – selvfølgelig med tilsvarende demokratisering og indflydelse på virksomhedernes videre drift.

(Slide nr. 11)

Hvad skal vi så gøre, når vi ikke har flertal i Folketinget?

Enhedslisten har stillet alle disse forslag i Folketinget, men de har ikke vundet opbakning heller hos SF og Socialdemokratiet. Der er således to ting, der er vigtige at diskutere:

- 1) Er den præsenterede analyse, den rigtige, og hvad betyder det for vores arbejde?
- 2) Hvad betyder krisen for vores arbejde uden for Folketinget? Hvordan sørger vi for at de forslag, vi har stillet i Folketinget, kan blive til virkelighed? Hvordan presser vi Socialdemokratiet og SF i praksis?

Ideer til eksempler på, hvordan vi tænker krisen ind i vores politik generelt (*denne del behøver ikke nødvendigvis at være en del af oplægget, men kan måske sparke debatten i gang, hvis det ikke kommer af sig selv*):

- 1) Når kommunerne må skære ned, er det ikke kun pga. regeringens skattestop. Det er fordi skattestoppet gavner de rigeste.
- 2) Når statstilskuddet til kommunerne ikke bliver sat op, er det fordi pengene er endt hos bankerne.
- 3) Når vores uddannelser lider, er det fordi, man vil privatisere dem, så der er folk, der kan tjene penge på dem.
- 4) Når folk er stressede, er det fordi, de skal skabe profit til andre.
- 5) Når man ikke kan få et arbejde, er det fordi, der er folk, der vil sikre sit million-hus og sin porsche.
- 6) Når dagpengene ikke er højere, er det fordi man ikke er af værdi for de rigeste, når der er økonomisk tilbagegang.